

## SAŽETAK PRESUDE

### ZHADANOV I DRUGI PROTIV RUSIJE OD DANA 16. SRPNJA 2019. GODINE ZAHTJEVI BR. 12200/08, 35949/11 i 58282/12

*Odbijanje registracija LGBT udruga nije bilo nužno u demokratskom društvu i bilo je diskriminatorno*

#### ČINJENICE

Podnositelji zahtjeva su četiri ruska državljana, Aleksander Ždanov, Nikolaj Aleksejev, Kirill Nepomnyashchiy i Aleksandr Naumchik, i tri ruske neprofitne organizacije: Rainbow kuća, Pokret za jednakost braka i Soči kuća ponosa. Prva četiri podnositelja zahtjeva su osnivači ili predsjednici ovih udruga. Između 2006. i 2011. podnijeli su više prijave za registraciju udruga, međutim prijave su odbijene zbog formalnih nepravilnosti i zbog toga što je cilj udruga bio promicanje LGBT prava. Konkretno, ruske vlasti su navele da ovi ciljevi mogu uništiti moralne vrijednosti društva, dovesti do smanjenja stanovništva, ometati prava većine Rusa koji prikaz istospolnih odnosa smatraju uvredljivim te uzrokovati socijalnu i vjersku mržnju. Rainbow kuća je prvi zahtjev za registraciju podnijela 2006. godine. Zahtjev je odbačen kako zbog ciljeva udruge, tako i zbog nepravilnosti s iznajmljivanjem i uplatama za registraciju. U ponovljenom zahtjevu podnesenom 2007. godine, ispravljene su formalne nepravilnosti, ali je zahtjev odbijen jer prijava nije bila učvršćena klamericom i zbog pogreške u pisanju. Ruski sudovi su odbili tužbeni zahtjev udruge pri čemu se u svom obrazloženju nisu oslanjali na formalne nepravilnosti, već na činjenicu da je u statutu udruge bilo naznaka „ekstremizma“. Prijave za registraciju Pokreta za jednakost braka i Soči kuće ponosa također su odbačene zbog formalnih nepravilnosti poput korištenja stranih riječi u njihovim imenima. Međutim, sudovi su potvrdili odluku o odbijanju registracije Pokreta za jednakost braka na temelju toga što je promicanje legalizacije istospolnih brakova bilo nespojivo s utvrđenim moralom, državnom politikom i nacionalnim pravom. Žalba Soči kuće ponosa protiv prvostupanjske odluke odbačena je kao nepravodobno podnesena.

#### PRIGOVORI

Pozivajući se na članak 11. i 14. Konvencije, podnositelji zahtjeva su tvrdili da je odbijanje registracije udruga bilo diskriminatorno i da je uzrokovalo povredu njihovog prava na slobodu udruživanja. Podnositelji zahtjeva br. 58282/12, u koji je bila uključena i Soči kuća ponosa, također su prigovorili odbijanju ispitivanja osnovanosti žalbe koje je uzrokovalo povredu prava na pristup sudu, zajamčeno člankom 6. stavkom 1. Konvencije.

#### OCJENA ESLJP-a

ESLJP je zahtjev podnositelja Nikolaja Aleksejeva odbacio kao nedopušten zbog zloupotrebe prava na podnošenje zahtjeva. Naime, g. Aleksejev je na društvenim mrežama objavio izjave o ESLJP-u i njegovim sucima, koje su bile uvredljive i prijeteće. Konkretno, nakon presude u jednom od njegovih predmeta, objavio je fotografije sudaca s natpisima "alkoholičar", "ovisnik

o drogama", "korumpiran" te "europski gadovi i degenerici". Također je izjavio da ih se treba "što prije pogubiti poput pasa" i da je "došlo vrijeme da se Europski sud za ljudska prava zapali". Te izjave su očito premašile granicu uobičajene, civilizirane i legitimne kritike. Iako mu je ESLJP poslao pismo upozorenja u kojem je posebno spomenuo postojeće zahtjeve i rizik od zlouporabe prava na podnošenje zahtjeva, g. Aleksejev nije povukao svoje izjave. Od tada je objavio nove izjave nazvavši suce ESLJP-a "europskim korumpiranim šljmom" i "homofobičnim". ESLJP je smatrao da su te izjave, dane nakon upozorenja, povezane s ovim zahtjevima i da ponašanje g. Aleksejeva predstavlja prezir prema samoj instituciji kojoj je podnio zahtjev za zaštitu svojih prava. Stoga je njegove prigovore proglasio nedopuštenima zbog zlouporabe prava, a nastavio je ispitivati prigovore drugih podnositelja zahtjeva.

#### Članak 6.

Soči kuća ponosa i njezini osnivači slijedili su pravila domaćeg zakona za podnošenje žalbe protiv prvostupanjske odluke, to jest podnijeli su žalbu u roku od mjesec dana od dana donošenja prvostupanjske presude. Ruski Zakon o parničnom postupku jasno propisuje da jednomjesečni rok za podnošenje žalbe počinje teći od dana dostave presude stankama, a ističe u ponoć posljednjeg dana roka. Smatra se da je žalba predana u roku ako je do ponoći posljednjeg dana roka poslana poštom. Međutim, žalbeni sud je žalbu podnositelja zahtjeva odbacio kao nepravovremenu, bez ikakvog obrazloženja kako je izračunao datum početka roka ili datum na koji je smatrao da su podnositelji zahtjeva uložili žalbu. Naime, prvostupanjska odluka donesena je 20. veljače 2012., a podnositeljima je dostavljena 27. ožujka te godine. Sve i da je žalbeni sud kao dan početka roka smatrao 20. veljače i dalje nije jasno zašto je kao dan isteka roka odredio 26. ožujka 2012. (dan kada je žalba dostavljena sudu putem pošte), a ne 19. ožujka te godine (dan kada su podnositelji poslali žalbu poštom). Kao rezultat toga, osnovanost žalbe podnositelja zahtjeva nije ispitana, što je narušilo samu bit njihovog prava na pristup sudu, te stoga uzrokovalo povredu članka 6., stavak 1. Konvencije.

#### Članak 11.

ESLJP je u svojoj sudskoj praksi isticao da se iznimke od prava slobode udruživanja moraju tumačiti strogo i samo uvjerljivi razlozi mogu opravdati ograničenja te slobode. Svako miješanje mora biti u skladu "prevladavajućom društvenom potrebom". Pri određivanju nužnosti ograničenja u smislu stavka 2. ovog članka Konvencije, države imaju samo ograničenu slobodu procjene (vidi [Sidiropoulos i drugi protiv Grčke](#), stavak 40.).

Prema ruskom zakonodavstvu, neprofitne organizacije poput Pokreta za jednakost braka ne mogu postojati bez registracije, dok udruge poput Rainbow kuće i Soči kuće ponosa ne bi mogle izvršavati prava koja su svojstvena isključivo javnim udrugama, kao npr. pravo vlasništva, obavljanje izdavačkih aktivnosti, sudjelovanje na referendumu itd. Dakle, odluke ruskih tijela kojima je odbijena registracija predstavljale su miješanje u slobodu udruživanja kako udruga podnositelja zahtjeva, tako i pojedinačnih podnositelja zahtjeva koji su bili njihovi osnivači ili predsjednici.

Da bi miješanje bilo opravdano ono je moralo biti zakonito, moralo je slijediti legitiman i cilj i biti nužno u demokratskom društvu.

Odbijanje registracije bilo je utemeljeno na Zakonu o neprofitnim organizacijama i Zakonu o javnim udrugama.

Ciljevi udruga podnositelja zahtjeva bili su promicanje i borba za prava LGBT osoba, uključujući pravo na istospolni brak. U ovom predmetu ESLJP nije ispitivao treba li istospolni brak biti priznat u Rusiji, već može li se odbijanje registracije udruge koja se bori za prava

LGBT osoba, opravdati zaštitom morala. Nepostojanje europskog konsenzusa o istospolnim brakovima u ovom predmetu nije bilo relevantno, jer je davanje materijalnih prava homoseksualnim osobama bitno drugačije od priznavanja njihovog prava na kampanju za takva prava. Odbijanje registracije udruga podnositelja zahtjeva nije moglo biti opravdano zaštitom moralnih vrijednosti ili institucija obitelji i braka. Stoga se ne može smatrati da je težilo legitimnom cilju zaštite morala.

Nacionalna tijela smatrala su da udruge podnositelja zahtjeva ugrožavaju ruski suverenitet, sigurnost i teritorijalni integritet jer su njihove aktivnosti mogle rezultirati smanjenjem broja stanovnika. ESLJP se nije složio da je odbijanje registracije udruge koja promiče LGBT prava bilo u svrhu zaštite nacionalne i javne sigurnosti. Prvo, nije postojala veza između promicanja homoseksualnosti i demografske situacije, koja je ovisila o mnoštvu uvjeta, kao što su ekonomski prosperitet, prava na socijalno osiguranje i dostupnost skrbi o djeci. Drugo, ni nacionalni sudovi ni Vlada nisu objasnili kako hipotetički pad stanovništva može utjecati na nacionalnu i javnu sigurnost niti su dali bilo kakvu procjenu takvog utjecaja.

Nadalje, nacionalne vlasti su tvrdile da su htjele zaštititi prava većine Rusa koji su bilo kakvo prikazivanje istospolnih odnosa ili promicanje LGBT prava i njihove jednakosti s raznospolnim parovima, smatrali uvredljivim, uznemirujućim ili šokantnim. S tim u vezi, ESLJP je naglasio da Konvencija ne jamči pravo nesukobljavanja s mišljenjima koja su protivna vlastitim uvjerenjima, stoga ni ovaj cilj nije smatrao legitimnim.

Socijalna ili vjerska mržnja i neprijateljstvo predstavljaju opasnost za socijalni mir i političku stabilnost demokratskih država i mogu dovesti do nasilja. Stoga je ESLJP prihvatilo da cilj sprečavanja takve mržnje i neprijateljstva odgovara legitimnom cilju sprečavanja nereda te je nastavio ispitivati je li miješanje bilo nužno u demokratskom društvu.

Tužena država je smatrala da bi podnositelji zahtjeva mogli postati žrtve agresije osoba koje nisu odobravale homoseksualnost. ESLJP je naglasio da su državna tijela dužna osigurati pravilno funkcioniranje udruga ili političkih stranaka, čak i kada su one smetale ili vrijeđale osobe koje se protive njihovim zakonitim idejama ili tvrdnjama. Članovi takvih udruga ili stranaka moraju biti u mogućnosti održavati sastanke bez straha da će biti podvrgnuti fizičkom nasilju od strane njihovih protivnika. Takav strah bi mogao odvratiti druge udruge ili političke stranke da otvoreno izraze svoje mišljenje o vrlo kontroverznim pitanjima koja utječu na zajednicu. Pripadnost manjini, očuvanje i razvoj kulture manjine ili borba za prava manjina ne mogu se smatrati prijetnjom demokratskom društvu, iako mogu izazvati napetosti. Uloga vlasti u takvim okolnostima nije uklanjanje uzroka napetosti eliminacijom pluralizma, već osiguranje tolerantnosti između međusobno konkurirajućih grupa.

Dakle, ruske vlasti bile su dužne poduzeti razumne i odgovarajuće mjere kako bi udugama podnositelja zahtjeva omogućile obavljanje aktivnosti bez straha od fizičkog nasilja. Pri tome su imale slobodu izabrati sredstva koja bi omogućila nesmetani rad udruga, poput javnog zalaganja za toleranciju i upozoravanje potencijalnih nasilnika na moguće sankcije. Nije bilo dokaza da je tužena država razmotrila opciju poduzimanja takvih mjera. Umjesto toga, odlučila je ukloniti uzrok napetosti i spriječiti rizik od nereda ograničavajući slobodu udruživanja podnositelja zahtjeva. U takvim okolnostima, odbijanje registracije udruga podnositelja zahtjeva nije bilo „nužno u demokratskom društvu“.

Stoga je ESLJP jednoglasno zaključio da je došlo do povrede članka 11. Konvencije.

#### Članak 14.

ESLJP je u svojoj sudskoj praksi isticao da je razlika u postupanju utemeljena isključivo na seksualnoj orijentaciji konvencijski neprihvatljiva i da države u takvim slučajevima imaju vrlo ograničenu slobodu procjene (vidi [E.B. protiv Francuske](#), stavak 93.)

Odlučujući razlog za odbijanje registracije udruga podnositelja zahtjeva bio je njihov cilj promicanja LGBT prava. U predmetima diskriminacije, kada je postojalo više osnova za procjenu cjelokupne podnositeljeve situacije, razlozi za različito postupanje nisu se razmatrali alternativno, već kumulativno. Slijedom toga, nebitno je što se Vlada pozvala na druge razloge za odbijanje registracije (poput formalnih nepravilnosti u registracijskim dokumentima) s obzirom da je jedan od razloga za odbijanje bio cilj kojem su udruge težile – borba za LGBT prava. Nelegitimnost jednog od razloga utjecala je na cijelu odluku, koja je samim time bila diskriminatorna.

Uzimajući u obzir usku slobodu procjene koju države imaju u ovakvim slučajevima i činjenicu da miješanje nije bilo nužno u demokratskom društvu, odbijanje registracije udruga predstavljalo je razliku u postupanju koja nije bila razumno ili objektivno opravdana.

Slijedom navedenog, ESLJP je utvrdio da je došlo do povrede članka 14. u vezi s člankom 11. Konvencije.

#### **PRAVEDNA NAKNADA**

10.000 eura g. Zhadanovu i 13.000 eura g. Nepomnyashchiyu i g. Naumchiku svakom na ime nematerijalne štete

6.500 eura podnositeljima zahtjeva br. 12200/08 na ime troškova i izdataka.

*Ovaj sažetak izradio je Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava. Sažetak ne predstavlja službeni dokument Europskog suda za ljudska prava te ne obvezuje taj Sud.*

© Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava.